

Sygn. akt II CSK 708/08

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Helena Ciepla (przewodniczący)
SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)
SSN Hubert Wrzeszcz

w sprawie z powództwa X. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przeciwko Skarbowi Państwa – Nadleśniczemu Nadleśnictwa [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 15 maja 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 16 lipca 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok w części uwzględniającej
powództwo (pkt I. 1 i 3) oraz orzekającej o kosztach procesu (pkt
III) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do
ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego; poza
tym skargę kasacyjną oddala.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 10 października 2007 r. Sąd Okręgowy w Z. zasądził od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Nadleśniczego Nadleśnictwa [...] na rzecz powódki X. spółki z o.o. kwotę 254 800 zł, z ustawowymi odsetkami: od kwoty 110 000 zł od dnia 9 lipca 2004 r., od kwoty 28 000 zł od dnia 21 września 2004 r. i od kwoty 116 800 zł od dnia 27 kwietnia 2007 r. do dnia zapłaty, natomiast dalej idące powództwo oddalił. Za podstawę orzeczenia Sąd Okręgowy przyjął następujące ustalenia faktyczne.

W dniu 23 marca 1999 r. S.W., właściciel gruntów położonych w L. składających się z działek nr 370/5, 370/7 i 372, zawarł z pozwanym umowę dotyczącą zabezpieczenia gruntów przed szkodami, o których mowa w art. 46 ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie (Dz. U. Nr 147, poz. 713 ze zm.; jedn. tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 127, poz. 1066 ze zm. – dalej: „Pr. łow.”). Postanowiono w niej, że grunty te zostaną ogrodzone od strony obwodu łowieckiego nr 131 oraz, że pozwany dostarczy potrzebny materiał, a S.W. wykona ogrodzenie. W związku z tym S.W. zrezygnował z odszkodowania za szkody wyrządzone na działkach nr 370/5, 370/7 i 372 w 1999 r., zastrzegł jednak, że w razie nie wykonania wiosną 2000 r. pozostałej części ogrodzenia od strony drogi i wystąpienia w tym roku szkód, będzie dochodził odszkodowania na podstawie § 4 umowy. W latach 1999 – 2003 dziki wyrządzały szkody w uprawach, lecz szkody te nie były zgłaszane ze względu na ich znikomość. Pismem z dnia 18 marca 2004 r. powodowa spółka, w której funkcję prezesa zarządu pełni S.W., zgłosiła wystąpienie szkód w uprawach trawnika rolowanego. W dniu 24 marca 2004 r. pozwany przystąpił do inwentaryzacji zastrzegając, że zachodzą wątpliwości co do tego, czy uprawa trawnika rolowanego może być zaliczona do upraw rolnych. Inwentaryzacją objęto jedynie szkody wyrządzone przez dziki na działkach nr 191/11 i 192/12. Przedstawiciele Nadleśnictwa odmówili inwentaryzacji szkód na działkach nr 370/3, 370/1, 370/5 i 327 o łącznym obszarze 88.44 ha, ponieważ nie były ogrodzone. Pismem z dnia 25 czerwca 2004 r. powódka wezwała pozwanego do zapłaty odszkodowania w kwocie 110 000 zł w terminie do dnia 9 lipca 2004 r., a kolejnym pismem z dnia 9 września 2004 r. do zapłaty kwoty 200 000 zł w terminie

7 dni z ustawowymi odsetkami od kwoty 110 000 zł od dnia 9 lipca 2004 r. Pozwany odmówił spełnienia świadczenia, zarzucając, że uprawa trawnika rolowanego jest uprawą specjalistyczną i jako taka nie podlega szacowaniu w trybie określonym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 15 lipca 2002 r. w sprawie sposobu postępowania przy szacowaniu szkód oraz wypłat odszkodowań za szkody w uprawach i płodach rolnych (Dz. U. Nr 126, poz. 1081 – dalej „rozporządzenie” lub „rozporządzenie z dnia 15 lipca 2002 r.”).

Sąd Okręgowy na podstawie opinii biegłych przyjął, że prowadzona przez powódkę produkcja trawnika rolowanego podlega zaliczeniu do upraw rolnych oraz, że szkoda spowodowana w uprawach powódki przez zwierzynę łowną wynosi 254 800 zł.

Na skutek apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 16 lipca 2008 r. zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 169 866 zł z ustawowymi odsetkami: od kwoty 110 000 zł od dnia 9 lipca 2004 r., od kwoty 28 000 zł od dnia 21 września 2004 r. i od kwoty 31 866 zł od dnia 27 kwietnia 2007 r., a w pozostałej części zarówno powództwo, jak i apelację oddalił. Sąd Apelacyjny zaaprobował ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, a ponadto ustalił, że w dniu 23 lutego 2004 r. strony sporządziły notatkę z oględzin trzech kompleksów upraw. Kompleks nr 1 obejmował działki nr 370/3, 370/10, 370/5 i 372 o łącznym obszarze około 90 ha i był ogrodzony. Kompleks nr 2 obejmujący działki nr 192/11 i 192/12 o łącznym obszarze około 45 ha był nie ogrodzony, od strony lasu znajdowały się poletka z kukurydzą, pszenicą, ziemniakami i rzepakiem o obszarze 2.65 ha, a obok ambona do polowań. Na terenie tym znajdowało się też nęcisko w postaci odpadów zbożowych. Kompleks nr 3 obejmował działki nr 238/1, 239, 242 i 241/1 o łącznym obszarze około 15 ha i również był nie ogrodzony. W protokole inwentaryzacyjnym z dnia 24 marca 2004 r. powierzchnia uszkodzona przez dziki została oszacowana: w obrębie kompleksu nr 2 – na 1.76 ha, a w obrębie kompleksu nr 3 – na 0.40 ha. W obrębie kompleksu nr 1 powódka w dniu 25 marca 2004 r. sama ustaliła uszkodzoną powierzchnię na 1.84 ha, pozwany bowiem odmówił udziału w tej czynności.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, że prowadzona przez powódkę uprawa trawnika rolowanego, czyli darni jest uprawą rolną. Podkreślił, że w orzecznictwie przyjmuje się, iż uprawą rolną w rozumieniu art. 46 Pr. łow. jest każda uprawa prowadzona na gruncie rolnym. Podstawowym kryterium uznania danej uprawy za rolną jest zatem rodzaj gruntu, na którym jest ona prowadzona. Sąd Apelacyjny odwołał się przy tym do wykładni dokonanej w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2007 r., III CZP 67/07 (OSNC 2008, nr 6, poz. 54) oraz w wyroku z dnia 20 stycznia 2005 r., II CK 361/04 (OSNC 2006, nr 1, poz. 9).

Za uzasadniony Sąd Apelacyjny uznał natomiast zarzut przyczynienia się powódki do powstania szkody. Umieszczenie poletek z pszenicą, kukurydzą, ziemniakami i rzepakiem na skraju uprawy w obrębie kompleksu nr 2 oraz nęciska w postaci odpadów zbożowych sprawiało, że dziki „trzymały się” w odległości około 5 – 10 km. Gdyby nie miały bazy żerowej, przeniosłyby się w inne miejsce. Przy okazji dziki żerowały też na trawnikach w poszukiwaniu gryzoni, larw owadów i dżdżownic. O przyczynieniu się powódki do powstania szkody świadczy też zły stan ogrodzenia działek tworzących kompleks nr 1. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, przytoczone okoliczności miały istotne znaczenie, gdyż art. 47 Pr. łow. nakłada na właściciela lub posiadacza gruntów rolnych obowiązek współdziałania z dzierżawcami i zarządcami obwodów łowieckich w zabezpieczeniu gruntów przed szkodami, o których mowa w art. 46. Konkludując Sąd Apelacyjny uznał, że powódka przyczyniła się do powstania szkody w 1/3 części i z tej przyczyny na podstawie art. 362 k.c. obniżył zasądzone na jej rzecz odszkodowanie do kwoty 169 866 zł.

W skardze kasacyjnej opartej na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. pozwany wnosił o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w części uwzględniającej powództwo (pkt I. 1 i 3) oraz oddalającej apelację (pkt II) i przekazanie sprawy w tym zakresie do ponownego rozpoznania. W ramach powołanej podstawy kasacyjnej wskazał na naruszenie przepisów § 4 ust. 5 i 6 oraz § 5 pkt 1 rozporządzenia z dnia 15 lipca 2002 r. przez ich niezastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wyjaśniając podstawę prawną zaskarżonego wyroku, Sąd Apelacyjny wskazał na art. 46 Pr. łow., zgodnie z którym dzierżawca lub zarządca obwodu łowieckiego obowiązany jest do wynagradzania szkód wyrządzonych w uprawach i płodach rolnych przez dziki, łosie, jelenie, daniiele i sarny oraz przy wykonywaniu polowania (ust. 1); oględzin i szacowania szkód, o których mowa w ust. 1, a także ustalania wysokości odszkodowania dokonują przedstawiciele zarządcy lub dzierżawcy obwodu łowieckiego. Na żądanie strony w oględzinach, szacowaniu szkód oraz ustalaniu wysokości odszkodowania uczestniczy przedstawiciel właściwej terytorialnie izby rolniczej (ust. 2).

Sąd Apelacyjny powołał się też ogólnie na zasady określone w rozporządzeniu wydanym na podstawie art. 49 Pr. łow. Według tego przepisu, minister właściwy do spraw środowiska, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, określi, w drodze rozporządzenia, sposób postępowania przy szacowaniu szkód w uprawach i płodach rolnych oraz wypłat odszkodowań za szkody, uwzględniając terminy zgłoszenia szkody, obowiązek szacowania wstępnego i ostatecznego oraz obszar uszkodzonej uprawy.

Ostatecznemu szacowaniu – stosownie do § 4 powołanego rozporządzenia – podlegają straty ilościowe i jakościowe powstałe w wyniku uszkodzenia, zniszczenia uprawy lub płodów rolnych (ust. 1). Podczas ostatecznego szacowania ustala się: gatunek zwierzyny, która spowodowała szkodę, rodzaj uprawy, obszar całej uprawy, obszar uprawy, który uległ uszkodzeniu, procent zniszczenia uszkodzonej uprawy i wysokość odszkodowania (ust. 3). Obliczenia rozmiaru szkody dokonuje się poprzez pomnożenie wielkości uszkodzonego obszaru uprawy i procentu jej zniszczenia (powierzchnia zredukowana) oraz ustalonego plonu (ust. 4). Wysokość odszkodowania oblicza się, mnożąc rozmiar szkody przez cenę skupu danego artykułu rolnego, a w przypadku gdy nie jest prowadzony skup – cenę rynkową, obowiązującą w okresie szacowania i w rejonie występowania szkody, pomniejszoną o nieponiesione koszty zbioru, transportu i przechowania, z zastrzeżeniem ust. 7 (ust. 6).

Według § 5 rozporządzenia, przy ostatecznym szacowaniu szkód wyrządzonych w uprawach rolnych wymagających zaorania odszkodowanie ustala się, jeżeli szkoda powstała:

1. w okresie do dnia 15 kwietnia – w wysokości 25 %
2. w okresie od dnia 16 kwietnia do dnia 20 maja – w wysokości 40 %
3. w okresie od dnia 21 maja do dnia 10 czerwca – w wysokości 60 %
4. w okresie od dnia 11 czerwca – w wysokości 85 %

kwoty obliczonej w sposób określony w § 4 ust. 6.

Skarżący zarzucił, że Sąd Apelacyjny ustalił wysokość odszkodowania z naruszeniem przepisów § 4 ust. 5 i 6 oraz § 5 pkt 1 rozporządzenia, ponieważ ograniczył się do pomnożenia wielkości uszkodzonego obszaru uprawy przez jej cenę rynkową, natomiast nie uwzględnił powierzchni zredukowanej ani okresu wyrządzenia szkody. Zarzut ten trzeba uznać za uzasadniony, Sądy orzekające nie wskazały bowiem sposobu obliczenia szkody wyrządzonej powódce w uprawie trawnika rolowanego, a swoje ustalenia co do rozmiaru szkody ograniczyły jedynie do konstatacji, że wysokość szkody wynosi 254 800 zł. W tym stanie rzeczy kontrola prawidłowości zastosowania reguł określonych w powołanych przepisach rozporządzenia jest wyłączona, natomiast opinie biegłych K.W. i M.S. zdają się potwierdzać zarzuty skarżącego.

Jak już podkreślał Sąd Najwyższy, o prawidłowym zastosowaniu prawa materialnego można mówić dopiero wówczas, gdy ustalenia stanowiące podstawę wydania zaskarżonego wyroku pozwalają na ocenę tego zastosowania. Brak stosownych ustaleń uzasadnia zatem zarzut naruszenia prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, IC 2003, nr 12, s. 46).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo (pkt I. 1 i 3) oraz orzekającej o kosztach procesu (pkt III) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. W pozostałym zakresie dotyczącym oddalenia apelacji (pkt II) skarga kasacyjna

ulegała oddaleniu z braku interesu prawnego w zaskarżeniu tej części orzeczenia (art. 398¹⁴ k.p.c.), uszło bowiem uwagi skarżącego, że wyrok Sądu Apelacyjnego w części oddalającej powództwo w pozostałym zakresie (pkt I. 2) jest już prawomocny.